

2022-й став для України роком випробувань на міцність і професіоналізм, силу духу й незламність. І напевно чи більшість із нас, відзначаючи 16 лютого День єднання, могли собі уявити, якої ціни буде варта наша єдність — ціни слів і справ, здоров'я і життя...

З перших днів збройної агресії РФ боронити рідну українську землю від ворожої навали допомагають нашим захисникам річки, серед яких — величний і нескорений Сіверський Донець, що цього року став суттєвою природною перелоною для загарбників і справжнім форпостом нашої держави на сході України. А перед колективом Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів, у зоні діяльності якого точилися запеклі бої, постало дуже непросте завдання: в цей надважкий для України воєнний час не тільки зберегти свій потенціал, оперативно і своєчасно евакуювати матеріальні цінності та дороговартісне лабораторне обладнання, а й продовжити виконувати завдання держави з управління водними ресурсами, моніторингу поверхневих вод, розроблення Плану управління річковим басейном Дону

СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ — ДЖЕРЕЛО ЖИТТЯ І НЕПЕРЕМОЖЕНИЙ ФОРПОСТ ДЕРЖАВИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Сіверський Донець — головна водна артерія сходу України, четверта за величиною річка нашої держави, відповідно до гідрографічного районування належить до району басейну р. Дон (басейн Азовського моря).

Загальна довжина Сіверського Дінця — 1 053 км, із них у межах України — 723 км. Площа басейну становить 98,9 тис. км², із них у межах України — 54,54 тис. км².

Сіверський Донець тече крізь Харківську, Донецьку і Луганську області та є основним джерелом водопостачання регіону, з якого забирається понад 1,1 км³ води (85 % забору води з поверхневих джерел та 80 % загально-го забору по басейну).

Басейн Сіверського Дінця — надзвичайно складна і чутлива екологічна система, сформована нерівномірно розвиненою гідрографічною мережею, зі складним водогосподар-

ським комплексом та розгалуженою системою каналів для міжбасейнового перекидання стоку у маловодні райони, магістральних водоводів, ставків і водосховищ для створення необхідних для використання запасів води.

За запасами водних ресурсів басейн Сіверського Дінця є маловодним регіоном, де забезпеченість потреб у воді втричі менше, ніж в середньому по Україні. Це один із найбільш навантажених серед основних річкових басейнів держави через високу щільність населення та розвинений агропромисловий комплекс.

Особливо проблемними у 2022 році стали весняний та період літньо-осінньої межени, які для нашого маловодного регіону щороку є надзвичайно складними. Ситуація загострилася через російську агресію. Навесні, коли за рахунок паводкових вод зазвичай відбуваєть-

ся поповнення водосховищ, аби створити необхідні запаси води для роботи водогосподарського комплексу в маловодний період, цього року наповнити водосховища не вдалося. А пошкодження і руйнація внаслідок цілеспрямованих обстрілів критичної інфраструктури (гідротехнічних споруд водосховищ) призвели до втрати дорогоцінного водного ресурсу та неможливості його накопичення. Відтак Печенізьке та Оскільське водосховища, які

є основними регуляторами стоку в суббасейні Сіверського Дінця для забезпечення потреб населення та всіх учасників водогосподарського комплексу Харківської, Донецької і Луганської областей, через активні військові дії в регіоні мають критично низькі запаси води. Печенізьке водосховище наповнене лише на 67 %. Оскільське ж обміліло настільки, що має вигляд русла річки.

■ **ОСКІЛЬСЬКЕ ВОДОСХОВИЩЕ** після пошкодження гідротехнічної споруди

Питання сталого водопостачання Харківської, Донецької та Луганської областей вирішується спільними зусиллями обласних адміністрацій та Держводагентства.

Компенсувати втрату місцевого ресурсу та забезпечити питні потреби Харкова і Харківської області, а також підтримати рівні води в місцях питних водозаборів для Донецької області та посилити обороноздатність на сході України вдалося за рахунок міжбасейнового перекидання дніпровської води системою каналу Дніпро – Донбас до Краснопавлівського водосховища. Установлені на засіданнях Міжвідомчої комісії оптимальні режими роботи водосховищ комплексного призначення та водогосподарських систем у суббасейні Сіверського Дінця і постійні комунікації з операторами основних водогосподарських систем і гідротехнічних споруд щодо їх коригування в оперативному порядку дали змогу протягом року підтримувати достатні рівні води в місцях

руслівних водозаборів для потреб населення і галузей промисловості регіону.

МОНІТОРИНГ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД В УМОВАХ ВІЙНИ

З чорної дати 24 лютого до екологічних викликів суббасейну Сіверського Дінця додалися наслідки повномасштабних воєнних дій у регіоні. Через довготривалі бойові дії проблема якісного стану річок стала ще більш актуальною, і повною мірою оцінити екологічну шкоду стане можливим уже після нашої перемоги. Адже це і розриви снарядів, і затоплена техніка, і розливи паливно-мастильних матеріалів, пошкодження гідротехнічних споруд і безпосередні втрати води, руйнування очисних споруд і порушення їх технологічного процесу та, як наслідок, потрапляння неочищених стічних вод у водні об'єкти тощо.

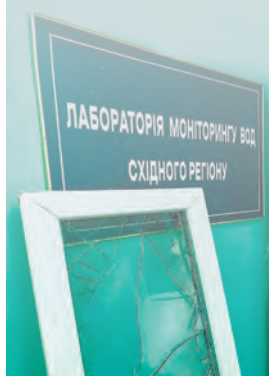
З перших уст

Антон Портянов,

заступник начальника Сіверсько-Донецького БУВР

«Адміністративна будівля Сіверсько-Донецького БУВР у Слов'янську двічі потерпала від ворожих обстрілів, внаслідок яких було пошкоджено шиферну покрівлю даху, вибито скління понад 40 вікон, постраждали внутрішні приміщення, зокрема і зали лабораторії моніторингу вод Східного регіону, а також автотаражний комплекс.

Вікна довелось закривати усіма доступними засобами, а шиферну покрівлю вдалось відремонтувати силами працівників управління тільки у листопаді, завдяки матеріальній підтримці Управління каналів річки Інгулець, БУВР Пруту та Сирету, Місії Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні».

У зв'язку зі збройною агресією рф державний моніторинг поверхневих вод у 2022 році в повному обсязі виконувався тільки у січні та лютому.

З березня через ведення активних бойових дій у регіоні здійснення державного моніторингу було тимчасово припинено, а обладнання лабораторії моніторингу вод Східного регіону евакуйоване до Ужгорода та Черкас.

Однак уже з червня, попри воєнні дії, постійні обстріли, заміновані території та пов'язані з цим ризики для працівників, Сіверсько-Донецьким БУВР було відновлено виконання державного моніторингу поверхневих вод у суббасейні Сіверського Дінця на території

Харківської та Донецької областей (за обмеженим переліком пунктів моніторингу в тих місцях, де дозволяє оперативна військова ситуація).

Проби для виконання досліджень направлялися до лабораторії моніторингу вод Західного регіону Дністровського БУВР. Проте вже з жовтня, завдяки деокупації значних територій Харківської і Донецької областей, вдалося частково відновити роботу лабораторії моніторингу вод Східного регіону в м. Слов'янськ в частині виконання досліджень за фізико-хімічними показниками.

Поступово збільшується кількість пунктів моніторингу, де щомісяця здійснюється відбір

ВІДНОВЛЕННЯ РОБОТИ ЛАБОРАТОРІЇ з моніторингу вод Східного регіону

проб води. Якщо у червні 2022 року можливість відібрати проби була лише у 7 пунктах моніторингу, то вже у грудні кількість пунктів моніторингу зросла до 33 (46 % від загальної кількості пунктів відповідно до затвердженої Програми моніторингу).

До проєкту Програми державного моніторингу поверхневих вод на 2023 рік увійшов повний перелік із 72 пунктів моніторингу з урахуванням подальшої деокупації територій басейну. На 2023 рік також заплановано відновлення у повному обсязі діяльності лабораторії моніторингу вод Східного регіону в м. Слов'янськ та проведення її атестації відповідно до стандарту ISO 17025.

Разом із тим у жовтні 2022 року Держвод-агентством було затверджено програму дослідницького моніторингу у Харківській області для відстеження впливу збройної агресії рф. За пропозиціями Сіверсько-Донецького БУВР та Регіонального офісу водних ресурсів у Харківській області дослідження виконуються по 16 пунктах моніторингу на тих водотоках, які зазнали впливу активних бойових дій (річки Сіверський Донець, Оскіл, Уди, Лопань, Харків, Липець, Мож, Великий Бурлук).

До досліджень включено показники, які характеризують можливий вплив військових дій (з числа пріоритетних та басейнових специфічних, з урахуванням досвіду проведення аналогічних досліджень після подій 2014 року), а також фізико-хімічні показники для оцінки зміни якісного стану поверхневих водних об'єктів, зокрема в результаті можливих порушень роботи очисних споруд та створення неналежних санітарних умов проживання населення на територіях, які перебували у тимчасовій окупації.

За результатами моніторингу фіксуються підвищені концентрації (відносно багаторічних значень, але без перевищень нормативних значень) по групі азоту та нафтопродуктах, які також спостерігаються і в районах поверхневих питних водозаборів з р. Сіверський Донець для потреб Донецької області. Це можливі наслідки неефективної роботи очисних споруд в суббасейні Сіверського Дінця через воєнні дії країни-агресорки.

Одночасно визначаються перевищення екологічних нормативів якості на масивах поверхневих вод, з яких не здійснюється питне водопостачання, за такими речовинами, як поліароматичні вуглеводні, леткі органічні сполуки, октилфеноли та важкі метали, і навіть одноразово ртуть (яка раніше взагалі не фіксувалась). Це також, імовірно, є свідченням негативних проявів ведення військових дій.

Дані моніторингу поверхневих вод у суббасейні Сіверського Дінця можуть бути використані для визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії рф.

РОЗРОБЛЕННЯ ПУРБ ДОНУ

23 червня 2022 року Україна отримала статус країни — кандидата на членство у Європейському Союзі. Це створює зобов'язання в частині впровадження норм та політик директив ЄС у секторі «Якість води та управління водними ресурсами».

Одним із головних завдань Сіверсько-Донецького БУВР є розроблення Плану управління річковим басейном Дону — стратегічного документа для впровадження програми заходів, спрямованих на досягнення «доброго» екологічного стану вод. Плани управління річковими басейнами розробляються відповідно до Водної Рамкової Директиви ЄС, що є черговим кроком до європейської інтеграції України.

Підготовка ПУРБ Дону здійснювалася з 2018 року за підтримки національних та міжнародних експертів в рамках проєктів Координатора проєктів ОБСЄ в Україні та Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, і на початок 2022 року було розроблено всі змістовні розділи ПУРБ Дону, включно з попередньою Програмою заходів для досягнення «доброго» екологічного стану водних об'єктів.

Відповідно до плану-графіка Міндовкілля Програма заходів уже у 2023 році має бути подана на розгляд басейновій раді Сіверського Дінця та нижнього Дону до затвердження ПУРБ Кабінетом Міністрів України у 2024 році. Вона розробляється на період 6 років, починаючи з першого циклу реалізації ПУРБ (2025–

2030 роки), і має містити повний перелік програм для району річкового басейну, їх зміст та проблеми, що передбачено розв'язати для досягнення «доброго» екологічного стану водних об'єктів шляхом вирішення головних водно-екологічних проблем басейну Дону з суббасейнами Сіверського Дінця та нижнього Дону.

Для врахування в Програмі заходів додаткових тисків, спричинених військовими діями,

здійснюються комунікації з територіальними громадами для визначення пошкоджень або руйнувань (у результаті воєнних дій у регіоні) об'єктів інженерної інфраструктури з числа тих, які впливають на екологічний та хімічний стан поверхневих вод і забруднення підземних вод: очисні споруди, питні водозабори, каналізація, гідротехнічні споруди, хвостосховища тощо.

Коментар

Сергій Трофанчук,

начальник Сіверсько-Донецького БУВР

Війну РФ проти України вже називають новою глобальною загрозою, адже вона спричиняє вагомі ризики в частині забруднення водних ресурсів (зокрема й пролонгованої дії), знищення збалансованих екосистем, руйнування критично важливої інфраструктури, пришвидшення змін клімату тощо.

Ці ризики також мають бути враховані в Плані управління річковим басейном Дону, розроблення якого ведеться у встановлені терміни, попри всі негаразди воєнного часу. Оскільки до вирішення головних водно-екологічних проблем басейну додається вплив бойових дій, Програма заходів ПУРБ буде формуватися з урахуванням цього впливу, зокрема пошкодження або руйнацій об'єктів інженерної інфраструктури.

Програма заходів має містити природоорієнтовані рішення, які спрямовані на задоволення потреб людей та подолання суспільних викликів за допомогою природи у дружній до неї спосіб, що також відповідає політиці Європейського Союзу. Такі рішення сприятимуть підвищенню стійкості суспільства, громад і домогосподарств до зміни клімату, стихійних явищ, ризиків, пов'язаних з нестачею води та продовольства, а також є простими та економічно вигідними.

Наразі світова та європейська спільнота проявляє значний інтерес до наслідків злочинних дій агресора на усі сфери життя українців, зокрема екологічної шкоди від застосування зброї та впливу активних бойових дій.

Задовольняючи суспільний інтерес, фахівці басейну Сіверського Дінця завжди відкриті до спілкування з журналістами українських та іноземних видань. У своїх інтерв'ю для «Вільного радіо», інформаційного агентства «Вчасно», англомовної газети *TIME*, німецькомовної *Tages Anzeiger*, а також під час онлайн-дис-

кусії «Війна за воду. Як врятувати українські водойми від наслідків бойових дій?» в межах XIX Міжнародного Мандрівного фестивалю *Docudays UA* Сергій Трофанчук наголошував на негативних наслідках збройної агресії РФ для водних екосистем та необхідності їх відновлення у повоєнний період.

■ ПУБЛІКАЦІЇ в європейських виданнях

З ВІРОЮ У ПЕРЕМОГУ!

Колектив Сіверсько-Донецького БУВР постійно тримає руку на пульсі актуальних у водній сфері подій, залучаючись до участі в національних та міжнародних онлайн-заходах, а також підвищує свій фаховий рівень, зокрема в процесі закордонних навчальних турів та тренінгів. Це і 10-денний навчальний тур в Ізраїлі, організований для українських спеціалістів водної сфери Ізраїльським агентством з міжнародного співробітництва, з вивчення досвіду управління водними ресурсами однієї з найпосушливіших країн світу, що також при-таманне суббасейну Сіверського Дінця, і 4-денний міжнародний тренінг у м. Тбілісі (Грузія) на базі лабораторії Національного агентства з довкілля, організований Агентством з охорони довкілля Австрії для провідних спеціалістів з державних лабораторій

лістів водної сфери Ізраїльським агентством з міжнародного співробітництва, з вивчення досвіду управління водними ресурсами однієї з найпосушливіших країн світу, що також при-таманне суббасейну Сіверського Дінця, і 4-денний міжнародний тренінг у м. Тбілісі (Грузія) на базі лабораторії Національного агентства з довкілля, організований Агентством з охорони довкілля Австрії для провідних спеціалістів з державних лабораторій

■ **УЧАСТЬ ФАХІВЦІВ** Сіверсько-Донецького БУВР у міжнародних тренінгах

України, Молдови, Азербайджану та Грузії з метою розширити спектр моніторингових досліджень і визначення пріоритетних речовин.

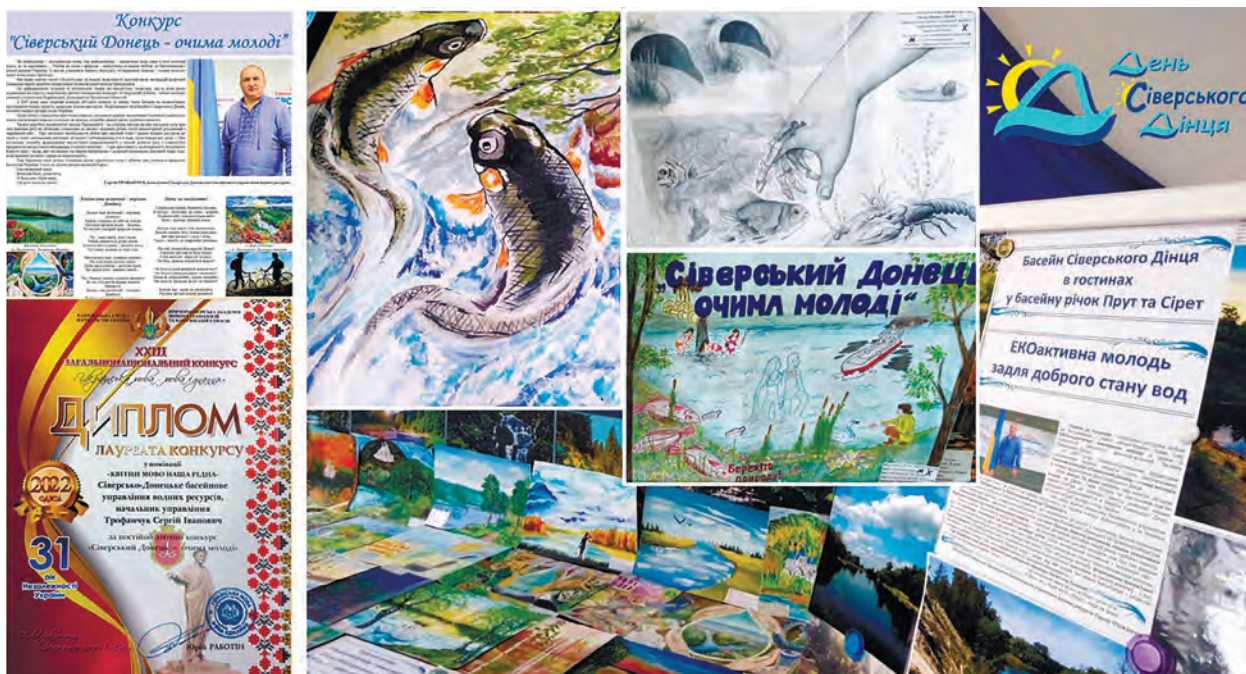
Незважаючи на воєнний час, в 2022 році колективом басейнового управління було організовано виставку творчих робіт переможців конкурсу «Сіверський Донець — очима молоді», евакуйованих зі Слов'янська до Чернівців, а також представлено творчість екоактивної молоді Придінців'я на загальнонаціональному конкурсі «Українська мова — мова єднання» в Одесі; проведено заходи до Міжнародного дня чистих берегів та Дня Сіверського Дінця — 2022 під гаслом «Сіверський Донець: артерія життя і непереможений форпост держави», що має нематеріальну цінність для формування еколого-патріотичної свідомості та прагнення до мирного життя.

Після деокупації території регіону та завершення воєнних дій ми обов'язково повернемо-

ся до повноцінного відзначення Дня Сіверського Дінця, започаткованого ще 2007 року спільно з громадською організацією «Сіверський Донець — відродження»: із зустрічами однодумців у форматі конференцій та форумів; з екологічними толоками на берегах річок басейну; ЕКОфестивалем «Сіверський Донець — ріка натхнення та любові» для всіх «друзів Сіверського Дінця»; і творчим конкурсом «Сіверський Донець — очима молоді» для учнів та студентів Харківщини, Донеччини, Луганщини, з виставками та урочистим нагородженням у кожній з областей.

Віримо, що так і буде! Саме тому з перших днів ворожої навали ми долучились до загальнонаціональної визвольної боротьби і в різній формі надавали допомогу ЗСУ та органам територіальної оборони. І це не тільки регулярні грошові внески, а й передані на військові потреби вантажопасажирські автомобілі, виго-

■ ЕКОЛОГО-ПАТРІОТИЧНИЙ НАПРЯМ діяльності басейнового управління

товлені протитанкові іжаки, забезпечення гарячим харчуванням та питною водою тощо. А у вільний від основної діяльності час підтримуємо та допомагаємо різним категоріям українських громадян через волонтерські й громадські організації.

Розсіяні по різних куточках країни, але єдині і нескорені духом, фахівці-водники басейну Сіверського Дінця щодня спрямовують свої про-

фесійні та громадянські зусилля на блага справи заради спільної мети — якнайскорішого досягнення жаданої перемоги та щасливого майбутнього наших дітей у вільній, квітучій і заможній Україні.

Працюємо та єднаємось заради Перемоги!

Текст і фото надані Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів

Сіверський Донець — джерело життя і непереможений форпост держави на сході України

